

УДК 377.07:61

DOI: 10.31470/2786-6327/2022/2/15-24

Ольга Шапран

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
olia.shapran@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7514-6632>
Researcher ID: DKE-9830-2022
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
(вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Київська обл., 08400, Україна)

Анна Солодовник

аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
annassolodovnyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5577-7613>
Університет Григорія Сковороди в Переяславі,
(вул. Сухомлинського, 30, Переяслав, Київська обл., 08400, Україна)

СУТНІСТЬ І АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ФАХОВИХ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖАХ

У статті розглянуто процеси управління, керівництва та менеджменту в медичних коледжах, які базуються на загальних принципах управлінської діяльності задля ефективної підготовки фахівців для системи охорони здоров'я. Доведено, що фахова передвища освіта орієнтована на розвиток певної освітньої кваліфікації, яка формує здатність особи виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності. Виявлено, що сутність поняття «управління» розглядається через призму дефініцій «вплив», «взаємодія», «цілеспрямована організаційна діяльність». Серед найбільш поширених управлінських підходів виділяються діяльнісний, системний, соціально-психологічний, компетентнісний. У процесі дослідження доведено, що поняття «управління» ширше за обсягом і змістом, аніж поняття «керівництво», яке є не лише складовою системи управління, але й відображує характерний, постійний, стійкий зв'язок між виконавцями і керівниками. З'ясовано, що в процесі управління соціально-педагогічними системами (у тому числі і закладами фахової передвищої освіти), відбувається взаємодія («людина – людина»), тобто налагоджуються суб'єкт-суб'єктні стосунки. Суб'єкти управління в закладі освіти складають керуючу і керовану підсистеми. Органи управління у сфері фахової передвищої освіти здійснюють свої функції в межах повноважень на різних рівнях. Важливим завданням освітнього процесу фахових коледжів стає створення управлінського механізму, який забезпечує високу якість освіти. З урахуванням наукового бачення проблеми дослідження іншими вченими подано авторське тлумачення поняття «управління освітнім процесом фахового медичного коледжу» як багатофункціонального виду діяльності, що передбачає активну, послідовну взаємодію від планування до моніторингу освіти в складній і відкритій у часі соціально-педагогічній суб'єкт-суб'єктній системі з метою підвищення ефективності підготовки майбутніх медичних працівників із урахуванням діючих зовнішніх та внутрішніх чинників. Проведено аналіз статистичних даних щодо функціонування закладів фахової передвищої освіти, чисельності здобувачів освіти у фахових коледжах, кількості середнього медичного персоналу, що працюють у закладах охорони здоров'я.

Ключові слова: управління, управління освітнім процесом, фаховий медичний коледж, передвища освіта, керівництво.

Olga Shapran

doctor of pedagogical sciences, professor,
Head of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy,
olia.shapran@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7514-6632>
Researcher ID: DKE-9830-2022
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav,
(30, Sukhomlynsky Str., Pereiaslav, Kyivregion, Ukraine, 08401),

Anna Solodovnik

graduate student of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy,
annassolodovnyk@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5577-7613>
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav,
(30, Sukhomlynsky Str., Pereiaslav, Kyivregion, Ukraine, 08401)

ESSENCE AND ANALYSIS OF THE MODERN STATE OF MANAGEMENT OF THE EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE SPECIALIZED MEDICAL COLLEGE

The article examines the processes of management and leadership in medical colleges, which are based on general principles of management activity for the effective training of specialists for the health care system.

It has been proven that professional pre-higher education is focused on the development of a certain educational qualification, which forms a person's ability to perform specialized tasks in a certain field of professional activity. It has been revealed that the essence of the concept of «management» is considered through the prism of «influence», «interaction» and «targeted organizational activity» definitions. Among the most common management approaches there are operational, systemic, social-psychological and competence-based ones. In the research process, it has been proved that the concept of «management» is broader in scope and content than the concept of «leadership», which is not only a component of the management system, but also reflects a characteristic, constant, stable relationship between executives and managers. It has been found that in the process of socio-pedagogical systems managing (including institutions of vocational pre-higher education), there is an interaction («person - person»), during which subject-to-subject relations are established. Management subjects in an educational institution make up the controlling and controlled subsystems. Management bodies in the field of vocational pre-higher education perform their functions within the limits of their powers at different levels. An important task of the educational process of vocational colleges is the creation of a management mechanism that ensures high quality of education. Taking into account the scientific vision of the research problem, the author's presented the interpretation of the concept of «management of the educational process of a specialized medical college» as a multifunctional type of activity, which involves active, consistent interaction from planning to monitoring education in a complex and open in time socio-pedagogical subject-sub project system in order to increase the efficiency of training of future medical workers, while taking into account the current external and internal factors. An analysis of statistical data on the functioning of vocational higher education institutions, the number of students in vocational colleges, and the number of secondary medical personnel working in health care institutions was carried out.

Key words: management, management of the educational process, professional medical college, preliminary education, leadership.

Постановка проблеми. Сьогодні процеси реформування і модернізації освіти в Україні пов'язані з професіоналізацією і розвитком компетентності майбутніх фахівців. Якщо термін «вища освіта» має історичне коріння і широко використовується у педагогічній літературі, то

поняття «фахова передвища освіта» є відносно новим, що увійшов у вжиток 6.06.2019 року в зв'язку з прийняттям Верховною Радою України Закону «Про фахову передвищу освіту», яким визначено порядок, умови, форми та особливості функціонування закладів фахової передвищої освіти (далі ЗФПО) як самостійних установ або структурних підрозділів закладів вищої освіти державної, комунальної або приватної форм власності, які є юридичною особою приватного або публічного права, діють згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на рівні фахової передвищої освіти, забезпечують поєднання теоретичного навчання з навчанням на робочих місцях (Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019).

У сучасному європейському освітньому просторі, де гостро стоїть проблема привабливості та конкурентоспроможності української системи фахової передвищої і вищої освіти, управління професійною підготовкою майбутніх фахівців стає стратегічним завданням забезпечення високої якості освіти в Україні. Сьогодні, під час війни України за свою незалежність, яскраво постають питання підвищення ефективності підготовки майбутніх медичних працівників, готових кваліфіковано і швидко надавати медичні послуги. Загальновідомо, що якість професійної підготовки у фахових медичних коледжах у багатьох аспектах залежить від ефективності управління цими освітніми закладами відповідно до нових потреб сучасного суспільства та ринку праці. Тому і наукова проблема управління освітньою діяльністю сучасного фахового медичного коледжу потребує чіткого визначення понятійного апарату дослідження та аналізу стану професійної підготовки здобувачів освіти в означених закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі написання статті використанні праці сучасних українських науковців із різних аспектів дослідження, а саме: сутність основних понять процесу управління (М. Орлов, Г. Тимошко, Є. Хриков); особливості управління освітнім процесом (Є. Дедюх, І. Драч, А. Прокопенко, Т. Рогова, Я. Снівак); управлінська діяльність керівників освітніх закладів (Л. Малаканова, Л. Мартинець, Г. Сорокіна); менеджмент освіти (Д. Горобець, Т. Лазоренко, С. Пермінова); якість освіти (С. Белова, С. Гордійчук).

Метою статті – є визначення сутності понять «управління», «керівництво», «менеджмент», «управління освітнім процесом», «управління коледжем», «управління освітнім процесом фахового медичного коледжу»; аналіз статистичних даних щодо функціонування закладів фахової передвищої освіти в Україні та попиту на середній медичний персонал на ринку праці різних регіонів нашої країни.

Виклад основного матеріалу. Погоджуємося з думкою А. Прокопенка, Т. Рогової, що на сьогодні відсутнє єдине, однозначне тлумачення поняття «управління». Розбіжності у визначенні цього терміну пов'язані з різноманіттям концепцій управління, сфер реалізації теорій управління і завдань, що вирішуються у конкретному випадку (Прокопенко А. І., Рогова Т. В., 2013:10). Отже, з урахуванням наукової позиції цих учених означена проблематика є актуальною і своєчасною.

Більшість науковців (В. Жигалов, Л. Малаканова, О. Мармаза, М. Міровська, М. Орлов, Г. Сорокіна, Л. Шимановська та ін.) розглядають поняття «управління» як складне та багатогранне явище. Так, О. Мармаза вважає, що *управління* – це вид діяльності, який забезпечує оптимальне функціонування та розвиток систем, узгоджує та координує діяльність людей щодо досягнення спільної мети (Мармаза О. І., 2017:35). Т. Лазоренко і С. Пермінова доводять, що *управління* – це цілеспрямована дія на об'єкт із метою змінити його стан або поведінку в зв'язку зі зміною обставин (Основи менеджменту, 2021:8). М. Орлов зазначає, що *управління* – це багатоцільова складна свідомість діяльності управлінців. Воно передбачає можливі природні зміни організації і прогнозує її майбутній стан, а також спрямовує цей процес власним специфічним цілям, використовуючи власні сили і засоби. Крім цього, виробляє і описує детальний стан організації, як об'єкта управління, а також враховує наслідки впливу людини (колективу) на організацію (Орлов М., 2017). Л. Малаканова, Г. Сорокіна роблять висновки, що поняття «управління» охоплює:

– уміння людини досягати поставленої мети, цілей, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей;

- функції, види діяльності, що пов'язані з управлінням людьми в освітніх закладах різних типів;
- галузь людського знання, що допомагає управляти;
- певну категорію людей (соціальний прошарок), які здійснюють управління (Малаканова Л. В., Сорочіна Г. Ю., 2007:217-218).

А. Прокопенко, Т. Рогова виокремлюють три основні підходи до тлумачення сутності управління, а саме: *через призму впливу* (В. Афанасьєв, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Ітельсон, В. Кноррінг, О. Козлова, Ю. Конаржевський, М. Марков, О. Орлов, В. Пікельна, М. Сунцов, А. Філіппов, Н. Хмель та ін.); *через поняття «взаємодія»* (А. Абрамов, Т. Давиденко, І. Ісаєв, В. Коваленко, В. Лазарєв, М. Поташник, І. Прокопенко, В. Сластьонін, П. Третьяков, Т. Чекмарьова, Т. Шамова, Д. Юдін та ін.); *через спеціально організовану діяльність, спрямовану на створення умов для досягнення цілей організації* (В. Бондар, Й. Кхол, Г. Попов, Л. Суворов, А. Файоль, Є. Хриков та ін.) (Прокопенко А. І., Рогова Т. В., 2013:7-10). Отже, сутність поняття «управління» виявляється через призму дефініцій «вплив», «взаємодія», «цілеспрямована організаційна діяльність».

І. Драч на основі аналізу сутності феномену «управління» узагальнює основні підходи до його визначення, а саме: *діяльнісний*, із позицій якого управління трактується як: діяльність (П. Друкер, В. Лазарєв, М. Поташник, Т. Сорочан, А. Файоль); вплив однієї системи на іншу, однієї людини на іншу або групу (В. Афанасьєв, Г. Добров, Г. Єльнікова, В. Кноррінг); *системний*, який характеризує управління як процес переведення системи з одного стану в якісно новий і передбачає наявність у ньому сукупності взаємозв'язаних, взаємодіючих елементів, скоординованих заходів, спрямованих на досягнення певної мети (Б. Гасєвський, Ю. Конаржевський, В. Маслов, Р. Шакуров); *соціально-психологічного*, який розкриває сутність управління в першу чергу як взаємодію суб'єктів, під якою розуміється процес їх взаємопов'язаної та взаємозумовленої зміни (Л. Орбан-Лембрик, К. Грищенко, Т. Шамова, П. Третьяков) (Драч І., 2012). Серед найбільш поширених підходів до визначення сутності феномену «управління» окрім діялісного, системного, соціально-психологічного, виділяється також і компетентнісний, що характеризує означену дефініцію як процес якісної підготовки фахівців.

Отже, *управління є багатофункціональним видом діяльності, щовидозмінює стан або поведінку керованої системи з урахуванням певних обставин, які узгоджуються із механізмами самоорганізації і забезпечують її оптимальний розвиток у процесі досягнення конкретної мети.*

Л. Мартинець поняття «управління», «керівництво» і «менеджмент» розглядає як синонімічні в загальному контексті соціального управління. Науковець зазначає, що *управління і керівництво* відрізняються об'єктами і суб'єктами. Управляти можна системами, процесами; керувати – людьми, колективами. Тобто управляти можна чимось, керувати – кимось. Управляти – створювати умови для роботи людей. Керувати – спрямовувати роботу інших людей. Керівник – це менеджер, який організовує, координує діяльність людей для досягнення професійних успіхів, результатів. Цей дослідник термін «управління» вважає більш загальним, а вживання поняття «менеджмент» доречним, коли:

- підкреслюється ефективність управління;
- йдеться про професійну діяльність керівника з відповідною освітою (менеджер);
- йдеться про науку управління (Мартинець Л. А., 2018:88).

Аналогічної думки притримується і О. Мармаза (Мармаза О. І., 2017:32). Г. Тимошко також вважає *менеджмент* складовим елементом управління, що порівняно з ним займає відносно вузьку сферу, яка включає соціальні системи (людей), метою яких може бути виробництво товарів та їхня реалізація, надання різноманітних послуг споживачам у рамках певної організації. Для досягнення цієї мети у менеджменті застосовується сукупність функцій, принципів, методів, засобів, за допомогою яких відбувається цілеспрямований вплив на соціальні системи (людей) (Хриков Є. М., 2016). Погоджуємося із науковою позицією Я. Співак, що суттєвим є те, що термін «менеджмент» у психолого-педагогічній літературі вживається в різних словосполученнях,

основними з яких є такі: «*шкільний менеджмент*» (М. Латипова, А. Немов, Т. Шамова), «*менеджмент в освіті*» (Н. Коломинський, В. Крижко, Є. Павлютенков), «*освітній та навчальний менеджмент*» (Д. Дзвінчук, В. Козаков), «*педагогічний менеджмент*» (В. Бондар, В. Маслов, В. Симонов, В. Шаркунова). Термін «*педагогічний менеджмент*», як зазначає ця вчена, є найбільш уживаним у науковій літературі й виявляє свою сутність як теорія, методика й технологія ефективного управління педагогічними системами (В. Симонов) (Співак Я. О., 2015:121).

Отже, можна підсумувати, що поняття «управління» ширше за обсягом і змістом, аніж поняття «керівництво», яке є складовою першої дефініції, бо управління поширюється на колективи, предмети та явища, системи, а керівництво – лише на людей. Підтримуємо думку Л. Белової, що керівництво є не лише складовою системи управління, але й відображує характерний, постійний, стійкий зв'язок між виконавцями і керівниками (Белова Л. О., 2016). Менеджмент також є різновидом управління, який стосується лише управління людьми і передбачає цілеспрямований вплив на колектив працівників або окремих виконавців шляхом застосування різних принципів, методів, засобів, функцій і форм управління.

Л. Малаканова, Г. Сорокіна доводять, що поняття «керівництво», «управління», «менеджмент» об'єднує родова належність до управлінської діяльності як виду діяльності, що забезпечує злагоджену й узгоджену взаємодію між усіма компонентами системи, оптимізуючи її функціонування та розвиток: *керівництво* – спосіб управлінської діяльності, який полягає в цілеспрямованому, систематичному прямому впливі на підлеглих із метою організації та коригування їхньої діяльності, що забезпечує досягнення відповідних результатів у професійній діяльності; *управління* – спосіб управлінської діяльності, який полягає у рефлексивній взаємодії суб'єктів, що створює сприятливі умови для продуктивної праці, самореалізації, самовдосконалення, а отже для гармонійного духовного розвитку кожного її учасника; *менеджмент* – спосіб управлінської діяльності, який полягає у сприянні ефективності та продуктивності досягнення цілей навчального закладу через створення простору радісно успішної, щасливої життєдіяльності; оптимізацію навчально-виховного процесу і стимулювання до гармонійного духовного розвитку кожного (Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю., 2007:217-218). Таким чином, хоча поняття «керівництво», «управління» і «менеджмент» об'єднує родова належність до управлінської діяльності, однак вони різняться специфікою використання у конкретних умовах.

Є. Дедюх звертає увагу на той аспект проблеми, що в науковій літературі знаходить своє відповідне трактування як поняття «*управління процесом*», так і поняття «*процес управління*». З урахуванням словникових видань науковець перше поняття трактує як сукупність заходів із планування та моніторингу виконання процесу (*застосування знань, навичок, інструментів, технік і систем для визначення, візуалізації, вимірювання, контролювання, звітування та покращення процесу*), а друге – як здійснення взаємопов'язаних управлінських функцій (Дедюх Є. В., 2019:44). М. Міровська доводить, що процес управління має три провідні аспекти: *інституційний, функціональний, інструментальний*. *Інституційний* аспект визначається сутнісними ієрархічними зв'язками між суб'єктами та об'єктами управління; *функціональний* – характеризується сукупністю дій, які визначаються функціями управління, а *інструментальний* – методами та засобами управлінської діяльності (Міровська М., 2018:12). Отже, поняття «*управління процесом*» (як сукупність заходів з планування та моніторингу виконання процесу) і «*процес управління*» (як здійснення взаємопов'язаних управлінських функцій) різняться своїми тлумаченнями у сучасній психолого-педагогічній літературі.

Особливого значення для нашого дослідження має сутність понять «*управління освітнім процесом*» і «*управління коледжем*». Розглянемо і проаналізуємо їх сутність. Я. Співак вказує, що управління освітнім процесом як педагогічною системою забезпечує, з одного боку, збереження його цілісності та можливості сукупного впливу на компоненти структури, з іншого – ефективне функціонування, показником якого є досягнення цілей освітнього процесу. З урахуванням означеного підходу «*управління освітнім процесом*», як зауважує цей автор, – це

цілеспрямована взаємодія керуючої та керованої підсистем динамічної педагогічної системи, що характеризується націленістю на вирішення освітніх завдань, стійкою структурою й забезпечує її цілісність, ефективну реалізацію функцій та досягнення запланованого результату (Співак Я. О., 2015:119).

Є. Дедюх дає визначення поняттю *«управління освітнім процесом закладу позашкільної освіти»* – це керований вплив на освітній процес та координацію дій, для виконання завдання щодо формування особистості школяра та підготовки його до сучасного життя засобами надання освітніх послуг закладами позашкільної освіти (Дедюх Є. В., 2019:47). Цей науковець зосереджує свою увагу на керованому впливі на освітній процес та координації дій суб'єктів освітнього процесу.

М. Міровська визначає сутність дефініції *«управління освітнім процесом закладом вищої освіти»* як специфічної людської діяльності, яка передбачає сукупність послідовних дій суб'єкта і об'єкта управління, має суб'єкт-суб'єктний характер і спрямована на взаємодію учасників освітнього процесу під час опанування змісту освіти і забезпечує досягнення запланованих результатів навчання (Міровська М., 2018:13). Потрібно відзначити, що вивчення управління освітнім процесом, на думку М. Міровської, мають враховувати і опиратися саме на запити та потенціал його користувачів-студентів ЗВО, що є особливо важливим у час зниження рівня безпеки та розширення меж соціальної взаємодії (Міровська М., 2018:3).

Таким чином, *управління освітнім процесом* – це багатofункціональний вид діяльності, що передбачає активну взаємодію і сукупність послідовних дій суб'єктів управління від планування до моніторингу освіти щодо підвищення ефективності результатів навчання.

Для нашого дослідження важливою є наукова думка, що *коледж є відкритою системою в часі* – досягає розквіту або занепадає. Надзвичайно важливим в освітньому процесі стає завдання створення такого управлінського механізму, який забезпечує розквіт закладу вищої освіти (Горобець Д. В. 2010:66). Враховуючи ту обставину, що процес управління притаманний сучасним соціальним системам, різновидом яких виступає управління соціально-педагогічними системами, то в таких системах відбувається взаємодія («людина – людина»), тобто налагоджуються суб'єкт-суб'єктні стосунки.

Суб'єктами управління в закладах освіти є керівники (ректор, проректори, директор і його заступники), викладачі, студенти, вчителі, учні, батьки. Усі вони складають керуючу і керовану підсистему (Прокопенко А. І., Рогова Т. В., 2013:11). Таким чином, можна зробити наступний висновок: словосполучення двох слів *«управління коледжем»* означає зовнішні та внутрішні впливи на складну і відкриту в часі соціально-педагогічну суб'єкт-суб'єктну систему з метою досягнення позитивних змін у її розвитку.

М. Міровська виокремлює провідні характеристики соціально-педагогічної системи, а саме: *цілісність*, як певна завершеність та єдність (структура), де системоутворювальним фактором є цілеорієнтація; *адаптація* (пристосування до навколишнього середовища) на основі самоорганізації та саморегуляції; *інтеграція* (структурні компоненти системи є скоординованими); *організаційна культура* (підтримка ціннісного зразка взаємодії). Вчена акцентує увагу на тому, що соціально-педагогічна система являє собою певну взаємодію таких основних її структурних елементів: *індивідуальна взаємодія* як взаємодія особистостей; *соціальна взаємодія* як основа утворення соціальної групи; *педагогічна взаємодія* як основа утворення освітньої спільноти; *ієрархічна взаємодія* як посадова взаємодія організаційних структур; *ціннісна взаємодія*, що обумовлює зміст і характер поведінки суб'єктів взаємодії (Міровська М., 2018:11). Отже, процес управління фаховим коледжем як сучасним ЗФПО передбачає у структурному плані індивідуальну, соціальну, педагогічну, ієрархічну, ціннісну взаємодію учасників освітнього процесу.

Є. Хриков у процесі визначення особливостей управління коледжами аналізує кількість студентів та структури управління сучасними коледжами. Науковець зауважує, що за кількістю учнів ці заклади освіти значно відрізняються один від одного. Є коледжі, в яких близько 200 студентів, а є такі, в яких кілька тисяч студентів. Цей автор робить висновок, що штатний розпис,

структура керівної ланки залежить від кількості студентів та суттєво відрізняється. Є. Хриков вважає, що довгий час структура управлінської підсистеми коледжів була більше подібна до структури управління професійно-технічними училищами, ніж до структури управлінської підсистеми інститутів та університетів (Хриков Є. М., 2016:52-53).

Дійсно, згідно Закону України «Про фахову передвищу освіту»(2019) управлінськими підрозділами ЗФПО є *відділення* – це структурний підрозділ закладу фахової передвищої освіти, що об'єднує навчальні групи з однієї або кількох спеціальностей, у яких навчаються не менше 150 здобувачів фахової передвищої освіти (крім закладів спеціалізованої фахової передвищої освіти) за різними формами навчання, методичні, навчально-виробничі та інші підрозділи. Допускається створення відділення, що об'єднує навчальні групи з однієї або кількох спеціальностей, у яких навчаються не менше 200 здобувачів фахової передвищої освіти за заочною, дистанційною або вечірньою формами здобуття освіти; а також *циклова комісія* – це структурний підрозділ закладу фахової передвищої освіти (його філії), що провадить освітню, методичну діяльність за певною спеціальністю (спеціалізацією), групою спеціальностей однієї або споріднених галузей, може проводити дослідницьку та/або творчу мистецьку, та/або спортивну діяльність за певною дисципліною (групою дисциплін). Циклова комісія створюється, якщо до її складу входять не менше п'яти педагогічних (науково-педагогічних) працівників, для яких заклад фахової передвищої освіти є основним місцем роботи(Закон України «Про фахову передвищу освіту», 2019). Однак, основними органами управління у сфері фахової передвищої освіти в межах своїх повноважень є: Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки; центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти; державні органи, до сфери управління яких належать заклади фахової передвищої освіти або заклади вищої освіти.

Безпосереднє управління медичними коледжами має свої особливості, пов'язані із політикою і метою функціонування означених закладів освіти. С. Гордійчук акцентує увагу на тому аспекті проблеми, що політика медичного коледжу спрямована на безперервне вдосконалення і оптимізацію процесів та постійне поліпшення системи управління із урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників, ризиків і можливостей, виконання вимог законодавства та інших зобов'язань, які заклад бере на себе. Відповідно до сучасної політики медичного коледжу ця вчена визначає пріоритетні стратегічні напрямки його розвитку, зокрема: *освітня, наукова та інноваційна діяльність, кадрове забезпечення, міжнародна інтеграція, духовний та корпоративний розвиток, якісний менеджмент управління, розбудова сучасної інфраструктури* (Гордійчук С. В. 2020:171). Отже, управління медичними коледжами повинно бути спрямоване на вдосконалення і оптимізацію освітніх процесів із урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників, ризиків і можливостей.

С. Гордійчук доводить, що політика освітньої діяльності медичного коледжу реалізується шляхом ефективної підготовки майбутніх фахівців для системи охорони здоров'я; забезпечення системи освітньої діяльності та якості освіти (Гордійчук С. В., 2016:106). Таким чином, процес управління медичним коледжем повинен бути зорієнтований на ефективну підготовку майбутніх фахівців для системи охорони здоров'я. З урахуванням наукового бачення проблеми дослідження іншими вченими подано авторське тлумачення поняття *«управління освітнім процесом фахового медичного коледжу»* – це багатofункціональний вид діяльності, що передбачає активну, послідовну взаємодію від планування до моніторингу освіти в складній і відкритій у часі соціально-педагогічній суб'єкт-суб'єктній системі з метою підвищення ефективності підготовки майбутніх медичних працівників із урахуванням діючих зовнішніх та внутрішніх чинників.

Практика доводить, що керівниками ЗФПО є переважно лікарі, іноді фахівці не медичних галузей знань, 73,3% з яких – жінки. Відсутність педагогічної освіти для керівників ЗФПО в галузі знань «Охорона здоров'я» часто негативно впливають на організацію освітнього процесу у цих коледжах. Наведемо й проаналізуємо статистичні дані щодо кількості закладів фахової передвищої освіти та здобувачів освіти в них, а також потреби у середньому медичному персоналі в різних регіонах нашої країни.

Так, у 2020-2021 н. р. кількість закладів фахової передвищої освіти та студентів, які навчалися в них, становила 129 освітніх установ (165,6 тис. осіб), а в 2021-2022 н.р. – 248 ЗФПО (282,3 тис. осіб). Збільшилася і кількість осіб, прийнятих на навчання у цих роках, із 53,4 тис. осіб до 99,1 осіб (Статистичний щорічник України за 2021 рік 2022:119). Відповідно Реєстру суб'єктів освітньої діяльності Єдиної державної електронної бази з питань освіти в 2020 р. в Україні налічувалося 114 закладів фахової передвищої освіти, що мали ліцензію на підготовку фахових молодших бакалаврів в галузі знань «Охорона здоров'я».

Однак, кількість середнього медичного персоналу, що працюють у закладах охорони здоров'я за 21 рік з 2000 до 2021 роки зменшилась більше чим вдвічі – з 541 тис. робітників до 261 тис. (Статистичний щорічник України за 2021 рік 2022:125). Найбільша кількість середнього медичного персоналу сьогодні працює в Дніпропетровській (19,0 тис. ос.), Львівській (18,7 тис. ос.) та Харківській (15,7 тис. ос.) областях, а також місті Києві (17,7 тис. ос.). Найменша кількість середнього медичного персоналу нараховується в Луганській (4,4 тис. ос.), Херсонській (6,3 тис. ос.), Миколаївській (6,5 тис. ос.), Кіровоградській (6,8 тис. ос.), Чернівецькій (6,9 тис. ос.) областях (Статистичний щорічник України за 2021 рік 2022:127). Отже, хоча держава і збільшує набір у ЗФПО галузі знань «Охорона здоров'я», однак, кількість працюючого середнього медичного персоналу в лікувальних закладах за останні 20 років суттєво зменшилась, що не сприяє покращенню здоров'я нації та наданню якісних послуг.

Висновки. Потреба у підвищенні ефективності підготовки середнього медичного персоналу пов'язана з необхідністю збереження здоров'я нації та надання якісних послуг у медичних установах. Фахова передвища освіта орієнтована на формування та розвиток певної освітньої кваліфікації, яка буде підтверджувати здатність особи виконувати спеціалізовані завдання у певній галузі професійної діяльності. Управління, керівництво та менеджменту медичних коледжів базуються на загальних принципах управлінської діяльності, однак різняться специфікою використання у конкретних умовах. Сутність поняття «управління» виявляється через призму дефініцій «вплив», «взаємодія», «цілеспрямована організаційна діяльність». Серед найбільш поширених управлінських підходів виділяються діяльнісний, системний, соціально психологічний, компетентнісний. У процесі дослідження доведено, що поняття «управління» ширше за обсягом і змістом, аніж поняття «керівництво», яке є не лише складовою системи управління, але й відображує характерний, постійний, стійкий зв'язок між виконавцями і керівниками. З'ясовано, що в процесі управління соціально-педагогічними системами (у тому числі і ЗФПО), відбувається взаємодія («людина – людина»), тобто налагоджуються суб'єкт-суб'єктні стосунки. Суб'єкти управління в закладі освіти складають керуючу і керовану підсистеми. Процес управління фаховим коледжем як сучасним ЗФПО передбачає у структурному плані індивідуальну, соціальну, педагогічну, ієрархічну, ціннісну взаємодію учасників освітнього процесу. Державні та регіональні органи управління у сфері фахової передвищої освіти здійснюють свої функції в межах своїх повноважень на різних рівнях.

З урахуванням наукового бачення проблеми дослідження іншими вченими подано авторське тлумачення поняття *«управління освітнім процесом фахового медичного коледжу» як багатофункціонального виду діяльності, що передбачає активну, послідовну взаємодію від планування до моніторингу освіти в складній і відкритій у часі соціально-педагогічній суб'єкт-суб'єктній системі з метою підвищення ефективності підготовки майбутніх медичних працівників із урахуванням діючих зовнішніх та внутрішніх чинників.*

Аналіз статистичних даних щодо функціонування закладів фахової передвищої освіти довів зростання їх кількості на 119 установ після прийняття Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019). Також зросла на 116,7 тисяч осіб й чисельність здобувачів освіти у фахових коледжах. Однак, кількість середнього медичного персоналу, що працюють у закладах охорони здоров'я з 2000 до 2021 роки зменшилась на 280 тисяч осіб, що доводить падіння престижу цих професій із-за недостатньої уваги держави до рівня забезпечення їх заробітною платою та соціальною підтримкою.

Подальшого дослідження потребують інші аспекти проблеми, а саме: використання інноваційних педагогічних технологій у процесі управління освітньою діяльністю фахового медичного коледжу; сучасні тенденції у системі фахової передвищої освіти та ін.

Список використаних джерел і літератури

1. Белова Л. О. (2016). Якісна освіта як запорука якості життя населення. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр.* Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». Вип. 4 (54). С. 8–17.
2. Гордійчук С. В. (2020). Стратегічний менеджмент у забезпеченні якості освітнього процесу медичного коледжу. *Наукові записки. Сер.: Педагогіка.* № 1. С. 168-174.
3. Гордійчук С. В. (2016). Якість як пріоритетний напрям освітньої діяльності медичного навчального закладу. *Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер.: Педагогічні науки.* Вип. 6 (303). С. 100–107.
4. Горобець Д. В. (2010). Менеджмент освітніх інновацій як основа управління розвитком педагогічного коледжу. *Наука і освіта.* № 7. С. 64-67.
5. Дедюх Є. В. (2019). Управління освітнім процесом закладу позашкільної освіти: основні категорії дослідження. *Вісник післядипломної освіти. Сер.: Педагогічні науки.* Вип. 7(36). С. 37-54. URL: <https://doi.org/10.32405/2218-7650>
6. Драч І. (2012). Феномен управління в умовах трансформації освіти. *Теорія та методика управління освітою.* № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2012_9_12.
7. Закон України «Про фахову передвищу освіту» (2019). Відомості Верховної Ради (ВВР), № 30. С. 119.
8. Малаканова Л. В., Сорокіна Г. Ю. (2007). Інноваційні процеси в сучасній управлінській діяльності: зб. наук. пр. Міжнарод. науково-практ. конф. *XX Каришинські читання.* (24-25 трав. 2007 р.). С. 217-219.
9. Мармаза О. І. (2017). Менеджмент освітньої організації. Харків: ТОВ «Щедра садиба». 126 с.
10. Мартинець Л. А. (2018). Управлінська діяльність керівника навчального закладу: навч. посіб. Вінниця. 196 с.
11. Міровська М. (2019). Теорія і практика управління освітнім процесом на основі кейс-менеджменту в закладах вищої освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: 13.00.06 – теорія і методика управління освітою, 011 Освітні, педагогічні науки / ДВНЗ «Університет менеджменту освіти». Київ. 39 с.
12. Міровська М. (2018). Управління освітнім процесом у закладах вищої освіти: міждисциплінарний підхід. *Імідж сучасного педагога.* № 5 (182). С. 10–13. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-5\(182\)-10-13](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-5(182)-10-13)
13. Орлов М. (2017). Сутність понять «управління» і «керівництво» та їх застосування в теорії державного управління. *SWorld – November.* URL: <http://www.sworld.education>
14. Основи менеджменту (2021): Конспект лекцій [Електронний ресурс] ; навч. посіб. для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-професійної програми «Менеджмент і бізнес-адміністрування» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; укладачі: Т. В. Лазоренко, С. О. Пермінова. Електронні текстові дані (1 файл: 560 КБ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського. 166 с.
15. Прокопенко А. І., Рогова Т. В. (2013). Управління в сучасній системі освіти. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 311 с.
16. Співак Я. О. (2015). Особливості управління початковою освітою в сучасній школі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки.* Вип. 14. Ч. 3. С. 117-121. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/113.pdf
17. Статистичний щорічник України за 2021 рік (2022) / за редакцією Вернера І. Є., відповідальний за випуск Вишневська О. А. Київ. Державна служба статистики України. 447 с.
18. Тимошко Г. М. (2011). Сутність поняття «управління» та «менеджмент» в педагогічній теорії і практиці. *Теорія та методика управління освітою.* № 7. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/7/13.pdf>.
19. Хриков Є. М. (2016). Управління навчальним закладом: навч. посіб. Київ: Знання. 360 с.

References

1. Bielova, L. O. (2016). Yakisna osvita yak zaporuka yakosti zhyttia naseleння. [Quality education as a guarantee of the quality of life of the population]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia: zb. nauk. pr.* Kharkiv: Vyd-vo KharPI NADU «Mahistr», 4 (54), 8–17 [in Ukrainian].
2. Hordiichuk, S. V. (2020). Stratehichniy menedzhment u zabezpechenni yakosti osvitnoho protsesu medychnoho koledzhu. [Strategic management in ensuring the quality of the educational process of the medical college]. *Naukovi zapysky – Proceedings. Ser.: Pedagogika*, 1, 168-174 [in Ukrainian].
3. Hordiichuk, S. V. (2016). Yakist yak priorytetnyi napriam osvitnoi diialnosti medychnoho navchalnoho zakladu. [Quality as a priority direction of educational activity of a medical educational institution]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka Ser.: Pedagogichni nauky – Bulletin of the National University named after T. Shevchenko, Ser.: Pedagogical Sciences*, 6 (303), 100–107 [in Ukrainian].
4. Horobets, D. V. (2010). Menedzhment osvitnikh innovatsii yak osnova upravlinnia rozvytkom pedagogichnoho koledzhu. [Management of educational innovations as a basis for managing of the development of the pedagogical college]. *Nauka i osvita – Science and education*, 7, 64-67 [in Ukrainian].
5. Dediukh, Ye. V. (2019). Upravlinnia osvitnim protsesom zakladu pozashkilnoi osvity: osnovni katehorii doslidzhennia. [Management of the educational process of an out-of-school education institution: main categories of

research]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity. Ser.: Pedagogichni nauky – Bulletin of postgraduate education. Ser. Pedagogical sciences*, 7(36), 37-54. URL: <https://doi.org/10.32405/2218-7650> [in Ukrainian]

6. Drach, I. (2012). Fenomen upravlinnia v umovakh transformatsii osvity. [The phenomenon of management in the conditions of educational transformation]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and methodology of education management*, 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2012_9_12 [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy «Pro fakhovu peredvyshchu osvitu» (2019). [Law of Ukraine «On Vocational Pre-Higher Education»]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) – Information of the Verkhovna Rada (VVR)*, 30, 119 [in Ukrainian].

8. Malakanova, L. V., Sorokina H. Iu. (2007). Innovatsiini protsesy v suchasni upravlinskii diialnosti [Innovative processes in modern managerial activity]: zb. nauk. pr. Mizhnarod. naukovoprakt. konf. XX Karyshynski chytannia, 217-219 [in Ukrainian].

9. Marmaza, O. I. (2017). Menedzhment osvitnoi orhanizatsii. [Management of an educational organization]. Kharkiv: TOV «Shchedra sadyba» [in Ukrainian].

10. Martynets, L. A. (2018). Upravlinska diialnist kerivnyka navchalnoho zakladu [Administrative activities of the head of the educational institution]: navch. posib. Vinnytsia [in Ukrainian].

11. Mirovska, M. (2019). Teoriia i praktyka upravlinnia osvitnim protsesom na osnovi keis-menedzhmentu v zakladakh vyshchoi osvity [Theory and practice of managing the educational process based on case management in institutions of higher education]: avtoref. dys. Na zdobuttia nauk. Stupenia doktora ped. nauk: 13.00.06 – teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu, 011 Osvitni, pedagogichni nauky / DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity». Kyiv [in Ukrainian].

12. Mirovska, M. (2018). Upravlinnia osvitnim protsesom u zakladakh vyshchoi osvity: mizhdystyplinarnyi pidkhid. [Management of the educational process in institutions of higher education: an interdisciplinary approach]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The image of a modern teacher*, 5 (182), 10–13. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-5\(182\)-10-13](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2018-5(182)-10-13) [in Ukrainian].

13. Orlov, M. (2017). Sutnist poniat «upravlinnia» i «kerivnytstvo» ta yikh zastosuvannia v teorii derzhavnoho upravlinnia. [The essence of the concepts of «management» and «leadership» and their application in the theory of public administration]. *SWorld – November*. URL: <http://www.sworld.education> [in Ukrainian].

14. Osnovy menedzhmentu (2021). [Basics of management]: Konspekt lektsii [Elektronny resurs] : navch. posib. Dlia studentiv spetsialnosti 073 «Menedzhment» osvitno-profesiinnoi prohramy «Menedzhment i biznes-administruvannia» / KPI im. Ihoria Sikorskoho; ukladachi: T. V. Lazorenko, S. O. Perminova. Elektronni tekstovi dani (1 fail: 560 KB). Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho [in Ukrainian].

15. Prokopenko, A. I., Rohova, T. V. (2013). Upravlinnia v suchasni systemi osvity. [Management in the modern education system]. Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi pedagogichnyi universytet imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].

16. Spivak, Ya. O. (2015). Osoblyvosti upravlinnia pochatkovoio osvitoiu v suchasni shkoli. [Peculiarities of primary education management in a modern school]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Ser.: Economic Sciences*, 14 (3), 117-121. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_14/113.pdf [in Ukrainian].

17. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2021 rik (2022). [Statistical yearbook of Ukraine for 2021] / z redaktsiieiu Vernera I. Ye., vidpovidalnyi za vypusk Vyshnevska O. A. Kyiv. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [in Ukrainian].

18. Tymoshko, H. M. (2011). Sutnist poniattia «upravlinnia» ta «menedzhment» v pedagogichni teorii i praktytsi. [The essence of the concept of «management» and «leadership» in pedagogical theory and practice]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and methodology of education management*, 7. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/7/13.pdf> [in Ukrainian].

19. Khrykov, Ye. M. (2016). Upravlinnia navchalnym zakladom [Management of the educational institution]: navch. posib. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].